

СН: 114608

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

КЛАСИЧЕСКА ЛИНИЯ В СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИЧЕСКА ТЕОРИЯ

Васил Тодоров, Дянко Минчев,
Борислав Градинаров, Александър Тасев,
Пламен Чипев, Вера Пиримова,
Ивайло Беев, Мая Цоклинова,
Григор Сарийски, Веселина Атанасова,
Петко Миран, Аника Петкова

НЕ СЕ ИЗНАСЯ

София • 2024

Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“

4 93676

330.8(0.026.2)

Издаването на монографията „Класическа линия в съвременната икономическа теория“ е подпомогнато финансово от Съвета за издателска дейност (СИД) към УС на БАН.

Рецензенти: проф. д-р Светла Тошкова,
доц. д-р Христо Мавров,
доц. д-р Людмил Несторов

Тази монография е участие в дискусиите за преодоляване на неолибералната неокласическа доминация в икономическата теория. Подготвена е по резултати от изследователската програма „Класическа линия в съвременната икономическа теория“, реализирана в Института за икономически изследвания на Българската академия на науките с институционалното участие на Университета за национално и световно стопанство (УНСС) и с индивидуалното участие на учени от БАН, УНСС и други университети от страната.

2

20
ч

БИБЛИОТЕКА - УНСС

Инв. №

120000133707

133708

- © Институт за икономически изследвания – БАН, 2024
- © София Любомирова Попйорданова, художник на корицата, 2024
- © Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024

ISBN 978-619-245-351-0

БИБЛИОТЕКА
УНСС
СОФИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.	9
КЛАСИЧЕСКА ЛИНИЯ В СЪВРЕМЕННАТА ИКОНОМИЧЕСКА ТЕОРИЯ: МОТИВИ, ЦЕЛИ, ОСНОВНИ ТЕЗИ (разширено резюме).	13
ЧАСТ ПЪРВА. ФИЛОСОФСКИ ОСНОВИ И МЕТОДОЛОГИЯ.	27
<i>Глава I</i>	
ЗА ФИЛОСОФСКИТЕ ОСНОВИ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ТЕОРИЯ.	29
1. Въведение.	29
2. Основни философски възгледи, оказали влияние върху класическата и неокласическата теория.	32
2.1. Философска среда на класическата икономическа теория: материализъм, утилитаризъм, хуманизъм.	32
2.2. Философска среда на неокласиката.	34
3. Избрани въпроси от философията на науката и на икономическата теория. ...	37
3.1. Знания и реалност. За познаваемостта на икономическата реалност.	37
3.2. Истината.	40
3.3. Позитивизмът в икономическата теория.	45
Приложение. Философия на науката и философия на икономическата наука.	58
<i>Глава II</i>	
ИЗБРАНИ ВЪПРОСИ ОТ МЕТОДОЛОГИЯТА НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ТЕОРИЯ.	61
1. Въведение. Философски знания и методология: демаркация.	61
2. Как се създават и проверяват теориите?	66
2.1. Началото на теоретичното знание – емпирично или априорно?	66
2.2. Индукцията и дедукцията – за и против.	68
2.3. Проверката и езикът на теориите.	72
3. Познавателни възможности и функции на теорията.	76
3.1. По съотношението теория – реалност.	76
3.2. Функции на теорията.	80
4. Достоверност и доминация. Кой теории се налагат като доминиращи и защо?.	82
5. Три въпроса на социалната онтология и тяхната проекция в икономическата теория.	86
5.1. Обществото и икономиката като конструирана реалност.	86
5.2. Съществуват ли естествен ред и обективни закономерности в обществото и икономиката?	89
5.3. Икономическата теория и идеологията. Терминът „капитализъм“	91
Цитирана литература в Част първа.	94

ЧАСТ ВТОРА. НЕОКЛАСИЧЕСКИ ИКОНОМИКС И ХЕТЕРОДОКСАЛНИ ТЕОРИИ.	101
---	-----

Глава III

КРИТИЧЕН ПОГЛЕД КЪМ ДОМИНАЦИЯТА НА НЕОКЛАСИЧЕСКИЯ ИКОНОМИКС.	103
1. Неокласическият икономикс: терминология и идентификация.	103
2. Пътят на доминацията.	104
3. Неокласическият икономикс в началото на ХХІ век: неадекватност спрямо реалността и мащабна загуба на доверие.	107
4. Методологията – първопричина за неадекватността на неокласическия икономикс спрямо реалността.	118
5. Инструменталност, адекватност и приложимост. Неокласиката – обясняваща или инструментална теория?	138
6. Мястото на неокласическия икономикс в съвременната икономическа теория: монополна доминация или участие в плуралистичен „микс“?	141

Глава IV

ТЕОРИЯТА ИЗВЪН НЕОКЛАСИЧЕСКИЯ ИКОНОМИКС – ИДЕНТИФИКАЦИЯ.	143
1. Хетеродоксалната теория.	143
2. Политическата икономия.	149
3. Съвременната класическа линия.	158
3.1. Обект и предмет.	158
3.2. Философски основи и методология.	160
3.3. Мястото на класическата линия в съвременната икономическа теория.	166
Цитирана литература в Част втора.	174

ЧАСТ ТРЕТА. ПРОИЗВОДСТВО, РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ, ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И ФУНКЦИОНИРАНЕ НА ИКОНОМИКАТА.	181
---	-----

Глава V

ПРОИЗВОДСТВО.	183
1. Производството в основните направления на икономическата теория.	183
2. Производството в съвременната класическа линия.	187
2.1. Поглед към историята на производството: възникване, развитие, основни характеристики.	187
2.2. Човекът, природата и производството.	199
2.3. Производствените фактори.	201

Глава VI

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ И НЕРАВЕНСТВО.	205
1. Фрагменти от историята на разпределението на доходите.	205
2. Разпределението на доходите и неравенството в основните направления на икономическата теория.	210
3. Класическата линия за разпределението на доходите и за неравенството.	217
3.1. Механизмът на разпределението.	217
3.2. Фактори, водещи до неравенство или до ръст на неравенството.	220
3.3. Последици от неравенството в разпределението на доходите.	224

Глава VII

ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ	233
1. Историческият процес на развитие и увеличаване на производството.	233
1.1. Общи характеристики.	233
1.2. Технологични революции и икономически растеж.	236
1.3. Новата динамика на растежа.	238
2. Основни теоретични възгледи за икономическия растеж и неговите фактори. .	241
2.1. Ранни възгледи.	241
2.2. Кейнсианската теория.	242
2.3. Неокласическата теория.	245
2.4. Ендогенната теория.	247
3. Класическата линия за икономическия растеж.	249
3.1. Промени в практиката и теорията на растежа.	249
3.2. Класическата линия – приемственост и различия в теоретичните виждания.	250
Приложение. Растежът в българската икономика, 1989-2021 година.	254

Глава VIII

ФУНКЦИОНИРАНЕ НА ИКОНОМИКАТА (избрани въпроси)	257
1. Конкуренцията в съвременната пазарна икономика.	257
1.1. Произход и развитие.	257
1.2. Теоретични възгледи.	259
1.3. Конкуренцията в съвременната икономика през погледа на класическата линия.	260
2. Цените в съвременната пазарна икономика.	267
2.1. Феноменът „цена“ – поява и развитие.	267
2.2. Теоретични възгледи.	269
2.3. Цените в класическата линия.	272
3. Заетост и безработица.	277
3.1. Поява и развитие.	277
3.2. Теоретични виждания за заетостта и безработицата в неокласиката и кейнсианството.	280
3.3. Класическата линия за заетостта и безработицата.	282
4. Държавата, икономиката и правната икономическа регулация.	287
4.1. Теоретични виждания за икономическите функции на държавата: генезис и еволюция.	287
4.2. Държавата в неокласическите интерпретации.	291
4.3. Класическата линия за отношенията държава – икономика и тяхната правна регулация.	292
Приложение. Основни модели на моносекторни икономики.	296
5. Финансиализацията – пореден стадий от икономическото развитие или етап от деградацията на модерната икономика?	302
5.1. Кратки сведения за възникването и етапите на развитие на финансиализацията.	302
5.2. Понятие за финансиализация.	304
5.3. Финансиализацията през погледа на класическата линия.	305
Цитирана литература в Част трета.	311

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА. ОБЩЕСТВЕНА И ПРИРОДНА СРЕДА НА ИКОНОМИКАТА.	325
Глава IX	
ОБЩЕСТВО И ИКОНОМИКА.	327
1. Фрагменти от генезиса и развитието на обществото и икономиката.	327
2. Основни теоретични възгледи за взаимоотношенията общество – икономика.	331
3. Класическата линия за взаимоотношенията обществена среда – икономика.	332
3.1. Структура на обществената среда.	332
3.2. Влияние на обществената среда върху икономиката.	334
Глава X	
СОБСТВЕНОСТТА.	342
1. Собствеността – възникване и развитие.	343
2. Основни елементи на съвременния анализ на собствеността.	345
2.1. Методологически подход.	346
2.2. Дефиниране и дименсии на правата на собственост.	348
2.3. Икономически резултати при ексклузивни и неексклузивни права на собственост. Теоремата на Коуз.	352
2.4. Критичен анализ на приносите и недостатъците в неоинституционалните виждания.	357
3. Класическата линия: алтернативен подход към собствеността чрез общата теория на системите. Обобщения и заключения.	360
Глава XI	
ПРИРОДНАТА СРЕДА И ИКОНОМИКАТА. УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ ВМЕСТО ОБЩО ПАЗАРНО РАВНОВЕСИЕ.	366
1. Природната среда.	366
1.1. Природната среда – условие за съществуването и развитието на обществото и икономиката.	367
1.2. Факти и данни за увреждането на природната среда.	368
2. Природната среда и отношенията икономика – природа в класическата и в неокласическата теория.	371
3. Концепцията за устойчиво развитие.	373
3.1. Поглед към историята на въпроса.	373
3.2. Същност и основни характеристики на устойчивото развитие.	375
4. Класическата линия за отношенията икономика – природа. Устойчиво развитие вместо общо пазарно равновесие.	378
Цитирана литература в Част четвърта.	380
МОНОПОЛНА ДОМИНАЦИЯ ИЛИ ПЛУРАЛИЗЪМ? (Вместо заключение).	387
Съкращения (абривиатури).	389
Таблицы, фигури и схеми.	390
Резюме на английски език.	391
За авторите.	396